

Examination of the individual's strategies to cope with earthquake stress: The Case of Kahramanmaraş Earthquakes

Didem Demir Erbil ¹, Oya Hazer ², Edanur Akcam ³ and Seckin Akkoyun ⁴

¹ Ankara University, Department of Health, Culture and Sport, Social Services Unit, 06890 Ankara, Türkiye

² Hacettepe University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Family and Consumer Sciences, 06800 Ankara, Türkiye

³ Ministry of Family and Social Services, Kepez Social Service Center, 07090 Antalya, Türkiye

⁴ Provincial Directorate of the Ministry of Family and Social Services, Disaster and Emergency Psychosocial Support Coordination, 07090 Antalya, Türkiye

ORCID: 0000-0003-2174-8184, 0000-0002-0380-6865, 0009-0009-9598-4834, 0000-0003-2439-5230

Keywords

Disaster, Kahramanmaraş Earthquakes, Earthquake stress, Coping strategies

Highlights

- * Disaster
- * Earthquake stress
- * Coping strategies

Aim

The aim of the study was to reveal the earthquake stress coping strategies and related variables of individuals

Location

Kahramanmaraş, Diyarbakır, Adana, Osmaniye, Şanlıurfa, Adıyaman, Gaziantep, Malatya, Hatay, Elazığ / Türkiye

Methods

A quantitative methodology and simple random sampling method were used

Results

it was found that individuals used religious coping, positive reappraisal and seeking social support coping methods, respectively

Supporting Institutions

The author declared that this study has used no support data from other institutions

Financial Disclosure

The author(s) declared that this study has received no financial support

Peer-review

Externally peer-reviewed

Conflict of Interest

The authors have no conflicts of interest to declare

Manuscript

Research Article

Received: 24.04.2024

Revised: 28.08.2024

Accepted: 05.09.2024

Printed: 30.12.2024

DOI

10.46464/tdad.1472770

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International Non-Commercial License

Corresponding Author

Didem Demir Erbil

Email: didemdmr@gmail.com

Figure
Location of the study area

How to cite:

Demir Erbil D., Hazer O., Akçam E., Akkoyun S., 2024. Examination of the individual's strategies to cope with earthquake stress: The Case of Kahramanmaraş Earthquakes, Turk Deprem Arastirma Dergisi 6(2), 434-451, <https://doi.org/10.46464/tdad.1472770> .

TÜRK DEPREM ARAŞTIRMA DERGİSİ

TURKISH
JOURNAL OF
EARTHQUAKE
RESEARCH

Bireylerin Deprem Stresi ile Baş Etme Stratejilerinin İncelenmesi: Kahramanmaraş Depremleri Örneği

Didem Demir Erbil ¹, Oya Hazer ², Edanur Akçam ³ ve Seçkin Akkoyun ⁴

¹ Ankara Üniversitesi, Sağlık Kültür ve Spor Daire Başkanlığı, Sosyal Hizmetler Birimi, 06890 Ankara, Türkiye

² Hacettepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Aile ve Tüketici Bilimleri Bölümü, 06800 Ankara, Türkiye

³ Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kepez Sosyal Hizmet Merkezi, 07090 Antalya, Türkiye

⁴ Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İl Müdürlüğü, Afet ve Acil Durum Psikososyal Destek Koordinatörlüğü, 07090 Antalya, Türkiye

ORCID: 0000-0003-2174-8184, 0000-0002-0380-6865, 0009-0009-9598-4834, 0000-0003-2439-5230

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, Kahramanmaraş depremlerinden birinci derecede etkilenen bireylerin deprem stresi ile başa çıkma stratejilerini ve ilişkili değişkenleri ortaya koymaktır. Araştırmanın verileri basit rastgele örneklem yöntemi ile afetin etkilediği 10 bölgede ikamet eden, depremden doğrudan etkilenmiş, 18 yaş üstü 329 bireyle yüz yüze yapılan görüşmeler sonucunda toplanmıştır. Veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu ve Deprem Stresi ile Baş Etme Stratejileri Ölçeği kullanılmıştır. Bireylerin deprem stresi ile baş etme ölçeği puan ortalamaları dini baş etme 15.37±3.70, olumlu yeniden değerlendirme 18.39± 3.81 ve sosyal destek arama 12.75±2.52 olarak bulunmuştur. Ayrıca sosyodemografik değişkenler ve deprem deneyimine ilişkin değişkenler ile baş etme stratejileri alt boyutları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler

Afet, Kahramanmaraş depremleri, Deprem stresi, Baş etme stratejileri

Öne Çıkanlar

- * Afet
- * Deprem Stresi
- * Baş etme stratejileri

Makale

Araştırma Makalesi

Geliş: 24.04.2024

Düzeltilme: 28.08.2024

Kabul: 05.09.2024

Basım: 30.12.2024

DOI

10.46464/tdad.1472770

Sorumlu yazar

Didem Demir Erbil

Eposta:

didemdmr@gmail.com

Examination of the individual's strategies to cope with earthquake stress: The Case of Kahramanmaraş Earthquakes

Didem Demir Erbil ¹, Oya Hazer ², Edanur Akcam ³ and Seckin Akkoyun ⁴

¹ Ankara University, Department of Health, Culture and Sport, Social Services Unit, 06890 Ankara, Türkiye

² Hacettepe University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Family and Consumer Sciences, 06800 Ankara, Türkiye

³ Ministry of Family and Social Services, Kepez Social Service Center, 07090 Antalya, Türkiye

⁴ Provincial Directorate of the Ministry of Family and Social Services, Disaster and Emergency Psychosocial Support Coordination, 07090 Antalya, Türkiye

ORCID: 0000-0003-2174-8184, 0000-0002-0380-6865, 0009-0009-9598-4834, 0000-0003-2439-5230

ABSTRACT

The aim of this research is to reveal the earthquake stress coping strategies and related variables of individuals who were primarily affected by the Kahramanmaraş earthquakes. The data of the research were collected by simple random sampling method as a result of face-to-face interviews with 329 individuals over the age of 18 who were directly affected by the earthquake and resided in 10 regions affected by the disaster. Personal Information Form and Earthquake Stress Coping Scale were used as data collection tools. Individuals' average scores on the scale of coping with earthquake stress were found to be 15.37±3.70 for religious coping, 18.39±3.81 for positive reappraisal, and 12.75±2.52 for seeking social support. Additionally, it was concluded that there were statistically significant differences between socio-demographic variables and earthquake experience-related variables and coping strategies sub-dimensions.

Keywords

Disaster, Kahramanmaraş Earthquakes, Earthquake stress, Coping strategies

Highlights

- * Disaster
- * Earthquake stress
- * Coping strategies

Manuscript

Research Article

Received: 24.04.2024

Revised: 28.08.2024

Accepted: 05.09.2024

Printed: 30.12.2024

DOI

10.46464/tdad.1472770

Corresponding Author

Didem Demir Erbil

Eposta:

didemdmr@gmail.com

1. GİRİŞ

Deprem, yer kabuğunun derin katmanlarında meydana gelen ani fay kırılmaları ve yer değiştirmeler sonucu oluşan titreşimlerin neden olduğu sarsıntılardır (İşçi 2008). Doğal afetler arasında depremler en yıkıcı, en fazla can ve mal kaybına neden olan afetlerdir (Bedirli 2014). Dünya var olduğundan beri aktif fay hatları üzerinde bulunan bölgelerde belirli periyotlarla depremlerin olduğu ve milyonlarca can ve barınak kayıplarına neden olduğu bilinmektedir. Coğrafyamız tarih boyunca büyük depremlerin sıkça görüldüğü yüksek sismik aktiviteye sahip olan Anadolu plakası üzerinde konumlanmıştır (TÜBİTAK 2023).

1900'den bu yana 7 büyüklüğü ve üzerinde 20'den fazla deprem meydana gelmesi; Türkiye'nin bir deprem ülkesi olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Bu depremler arasında özellikle 6 Şubat 2023 tarihinde yaşadığımız Kahramanmaraş Depremleri ve 1999 Gölcük Depremi ile birlikte 1939'daki Erzincan Depremi, can kayıplarımız ve ağır hasar yönünden en büyük depremler olarak hafızalarda yerini almıştır. 6 Şubat'ta merkez üssü Kahramanmaraş'ın Pazarcık ve Elbistan ilçeleri olan, 7.7 ve 7.6 büyüklüğünde iki büyük deprem yaşanmıştır. Yüzeeye çok yakın gerçekleşen bu iki deprem; Kahramanmaraş, Hatay, Adıyaman, Şanlıurfa, Diyarbakır, Malatya, Gaziantep, Adana, Elazığ, Kilis ve Osmaniye olmak üzere 11 ilimizde yol açtığı ciddi yıkımlarla "Asrın Felaketi" olarak kayıtlara geçmiştir.

Depremler, beklenmedik bir anda ortaya çıkarak insan hayatını tehdit eden travmatik bir yaşam olayıdır (Ceyhan ve Ceyhan 2006). Yaşanan büyük depremlerden sonra insanlar travma ve stres yaşayabilmekte, fiziksel ve psikolojik olarak etkilenmektedir (Öztürk ve Uluşahin 2016). Ülkemizde meydana gelen bu depremler de sadece fiziksel yıkıma yol açmakla kalmayıp aynı zamanda derinlemesine duygusal ve psikolojik etkileri beraberinde getirmiştir (Karakuş 2013). Deprem ve doğal afetler, gerçekleştiği zaman ve sonrasında toplumların hafızasında yer edinir. Doğal afet yaşamış kişilerin, yıllar sonrasında bile olayın etkisinden kurtulamadıkları belirlenmiştir (Alkan 1999). Bir doğal afete tanık olmak, insanları derinden etkileyen, kaygı ve stresle sonuçlanan bir deneyimdir. Başlangıçta normal bir tepki gibi görünen bu tepkiler, zamanla azalmadığında ciddi bir ruh sağlığı sorunu haline gelebilmektedir. Ayrıca doğal afetler can ve mal kaybına neden olduğu gibi toplumu sosyolojik olarak da derinden etkileyen bir yapı oluşturur (Karakuş 2013). Özellikle toplumun en savunmasız kesimleri olan fakirler, yaşlılar, çocuklar ve engelliler gibi grupların temel ihtiyaçlara erişimleri engellenebilir. Ayrıca, afetler bazen toplumsal düzeni bozarak suç oranlarında artışa ve sosyal çatışmalara yol açabilir. Ancak doğal afetlerin etkileri sadece negatif değildir. Toplumda, dayanışma ve yardımlaşma duyguları artar ve afetler, yeni başlangıçlar yapma ve daha dirençli toplumlar oluşturma fırsatı da sunabilir.

Doğal afetlere bireylerin nasıl uyum sağlayabildikleri de araştırmacıların üzerinde durduğu konulardandır. Araştırma sonuçları, doğal afetler ve depremin etkilerinin bireyden bireye değişebildiğini ortaya koymaktadır. Bireylerin deprem sonrasında vermiş olduğu tepkiler, olayın büyüklüğü, kişilik yapıları, toplumsal değerler ve deneyimlere bağlı olarak değişiklikler göstermektedir. Deprem sonrası en sık karşılaşılan psikolojik tepkiler de; korku, suçluluk, öfke ve kederdir (Nakajima 2012). Bu tepkiler birçok kişide benzerlik göstermesi nedeniyle normal davranış olarak kabul edilmektedir. Normal olmayan tepkiler ise travmatik olayın üstünde uzun zaman geçmiş olmasına rağmen bu davranışların tekrar ortaya çıkmasıdır (Nakajima 2012, Toprak 2023).

Stres, kişilerin yıkıcı ve olumsuz olarak algıladığı ve nitelendirdiği olaylara karşı gösterdikleri içe dönük tepki olarak tanımlanmaktadır (Kara 2009). İnsan psikolojisi ve bedeni stres karşısında zorlanmakta, stres tepkisi göstererek bu yeni duruma uyum sağlamaya çalışmakta ve kişilerin gösterdikleri stres tepkileri kişiden kişiye değişiklik göstermektedir (Topal 2022). Folkman ve Lazarus (1980) stresi bireyin çevreye uyumunu tehlikeye sokan ve mevcut kaynakları zorlayan ya da bireyin sahip olduğu kaynaklarla karşılaştığı durum karşısında baş edebilmesini imkânsız kılan çevre talepleri olarak tanımlamaktadırlar. Lazarus (1976) yaşanan

stresi önleme çabalarında baş etme stratejilerinin önemli bir rolü olduğunu, stresin her zaman dışsal etkilerden kaynaklanmadığını, bireylerin yaralanabilirliği, incinebilirliği ve baş etme yetenekleri gibi bireysel bazı özelliklerine bağlı olduğunu da vurgulamaktadır. Karaca ve Aşkın (1995) başa çıkmayı, insanın kuvvetini aşan, iç ve dış kaynaklı stresi yapılandırmada, zihinsel ve davranışsal çabalar olarak tanımlamaktadırlar. Lazarus (1976) baş etme stratejilerini problem ve duygu odaklı olarak iki boyutta değerlendirmektedir. Problem odaklı baş etmeyi stresli durumun kontrol edilmesi ya da değiştirilmesine yönelik çabaları, duygu odaklı baş etmenin stresin neden olduğu rahatsız olunan duygunun kontrol edilmesi ya da düzenlenmesine yönelik çabaları içermektedir.

Carver ve Scheier (1994) ise baş etme stratejilerini problem odaklı ve duygu odaklı olarak ayırt etmenin oldukça güç olduğunu, çünkü bu iki boyutun birbiri ile etkileşim halinde olduğunu belirtmiştir. Bireylerin stres yaratan etkilere karşı kullandıkları başa çıkma stratejileri kişiden kişiye değişiklik gösterebilmekte ve bireyler farklı başa çıkma stratejileri kullanabilmektedir. Yöndem ve Eren (2008) de bireylerin stres ve travma ile başa çıkmalarına yardımcı olacak standart bir yöntemin olmadığı, bireylerin bazen olumlu yeniden değerlendirme gibi bilişsel çabalarla, bazen yakın çevresindeki bireylerle paylaşım sosyal destek arayarak, bazen de dini baş etme gibi yaratıcı bir güce sığınarak yaşadıkları stresle başa çıkmaya çalıştıklarını belirtmektedir. Bu araştırmada da deprem stresi ile baş etme stratejileri dini baş etme, olumlu yeniden değerlendirme ve sosyal destek arama alt boyutları ile incelenecektir.

Deprem stresi ile baş etme stratejilerinden dini baş etme özellikle travmalar veya felaketler sonrası sıklıkla gözlenen bir tepki biçimidir. İnanç, daha düşük stres ve ruhsal iyilik hali ile ilişkilendirilmektedir. Bala (2021), deprem gibi insanların kendi kontrolü dışındaki felaketlerde Allah'ı bir güç ve destek aynı zamanda da yol gösterici olarak gördüklerini belirtmiştir. Ancak bazen de yaşanan travma sonrası Allah'ı cezalandırıcı olarak görme, kızgınlık gibi tepkilerin psikolojik sağlık açısından olumsuz olduğu vurgulanmaktadır. Ayten ve Sağır (2014) 'ın yapmış olduğu çalışmada hem olumlu hem de olumsuz dini başa çıkmanın depresif eğilimler üzerinde olumlu etkisinin olduğundan bahsedilmektedir. Pargament ve arkadaşları olumlu ve olumsuz dini başa çıkma arasında ayırım yapmaktadır. Olumlu dini başa çıkma, manevi psikolojik doyuma, manevi desteğe, dini arınmaya ve dini bağışlamaya yol açarken olumsuz dini başa çıkma, cezalandırıcı bir din algısı (Tanrı'dan gelen ceza), manevi hoşnutsuzluk (ilahi varlıkların varlığını ve duygusunu sorgulama) ile ilişkilidir (Pargament ve diğ. 1990).

Deprem stresi ile başa etme stratejilerinden olumlu yeniden değerlendirme literatürde yaygın olarak gözlenen ve psikolojik iyilik hali ile ilişkilendirilen bir boyuttur. Olumlu yeniden değerlendirme, yaşanan olumsuz olayın ardından kişinin olayın olumlu taraflarını araştırması ve olumlu tarafa odaklanmakla ilgili düşüncelerdir. Yaşanılan olumsuz deneyime pozitif bir anlam yüklenmesi ve olumsuz deneyimin bireyin gelişimine katkı sağlayacak fırsat olarak değerlendirilmesidir.

Deprem stresi ile baş etme stratejilerinden sosyal desteğin, bireylerin kendilerini iyi hissetme ve sorunların çözümüne katkı sağlayan önemli bir araç olduğu belirtilmektedir. Zorlu durumlarda baş edebilmek için bireylere olumlu bir yol gösterici olan sosyal destek, bireylerin hayatta kalmasını sağlayan, etkileşim ortamları veya sosyal çevresindeki faktörler olarak tanımlanmaktadır (Truxillo ve diğ. 2012). Literatürde, sosyal desteğin bireyin iyilik haline etki ettiği ve felaket anlarında iyileştirici ve güçlendirici özelliğe sahip olduğu belirtilmektedir (Demirel ve Yücel 2017, Abay ve Abay Çelik 2023).

Asrın felaketi olarak kayıtlara geçen Kahramanmaraş depremleri gerek etkilediği bölgenin büyüklüğü, gerekse ölüm, yaralanma ve yıkım oranının fazlalığı nedeni ile toplumsal bir travmaya neden olmuştur. Dolayısıyla böyle bir felaket sonrası sadece depremden birincil derecede etkilenmiş bireylerin değil genel olarak bütün toplumun bu stresi yaşadığı ve bu durum ile baş etme çabalarının olduğu düşünülebilir. Bu araştırmada, Kahramanmaraş

depremlerinden doğrudan etkilenen bireylerin deprem stresi ile baş etme yolları ve baş etme yollarının hangi sosyodemografik değişkenlerle ilişkili olduğu incelenmiştir.

2. YÖNTEM

2.1) Örneklem ve Verilerin Toplaması

Bu çalışma, 6 Şubat 2023'te gerçekleşen Kahramanmaraş merkezli depremlerin ardından bireylerin yaşadığı deprem stresi ile baş etme stratejilerini araştırmak üzere nicel bir metodoloji kullanılarak kurgulanmıştır. Araştırma, deprem sonrası stresle başa çıkma stratejilerini değerlendirmek üzere tasarlanmış olup, ilgili müdahale ve destek programlarının geliştirilmesine yönelik ampirik veriler sunmayı hedeflemektedir. Bu hedef doğrultusunda, araştırmanın verileri basit rastgele örneklem yöntemi ile afetin etkilediği 10 bölgede (Kahramanmaraş, Diyarbakır, Adana, Osmaniye, Şanlıurfa, Adıyaman, Gaziantep, Malatya, Hatay, Elâzığ) ikamet eden, depremden doğrudan etkilenmiş, 18 yaş üstü bireylerle yüz yüze yapılan görüşmeler sonucunda toplanmıştır. Toplam 402 katılımcı ile görüşülmüş olup, 40 katılımcı görüşmeyi yarıda keserek devam etmek istememiştir. Kalan 362 katılımcının verisi ayrıntılı olarak incelenmiş olup, 33 katılımcıya ait verilerin eksik olduğu tespit edilmiş ve analize dâhil edilmemiştir. Son incelemede toplam 329 katılımcının verisinin tam olduğu görülmüş ve analiz edilmiştir.

Örneklem oluşturulurken, çok değişkenli analizlerin birçoğunda kullanılan denek sayısının uygulanan ölçek madde sayısının en az 5 katı olması gerektiği (Altunışık ve diğ. 2005) ya da denek sayısının ölçekteki madde sayısının 10 katı olmasının daha kabul edilebilir bir oran olduğu vurgulanmaktadır (Hair ve diğ. 1998). Bu çalışmada kullanılan ölçek 3 alt boyutu kapsayacak şekilde toplam 16 maddeden oluşmaktadır. Buna göre, ölçek madde sayısının 10 katından çok daha fazla olan 329 kişilik örneklem grubu araştırma için yeterli görülmektedir.

Depremzedelerle yüz yüze görüşmelere başlamadan önce Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonunda izin alınmış ve tüm katılımcılara onam formu imzalatılmıştır. Depremden etkilenen bireylerle görüşmeler yapılırken, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın deprem bölgesinde görevlendirdiği aile sosyal destek uzmanlarında destek alınmıştır. Gönüllü olarak destek vermeyi kabul eden uzmanlar önce araştırma ve anket formu hakkında bilgilendirilmiştir. Sonrasında da etik kurallara dikkat ederek araştırmanın yürütülmesine destek olmuşlardır. Araştırmaya dâhil olmayı kabul eden gönüllülerle yapılan görüşmeler Eylül-Kasım 2023 tarihleri arasında yaklaşık 3 ay süreyle devam etmiş ve Aralık 2023'te tamamlanmıştır.

2.2) Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Anket formunun birinci bölümünde katılımcıların sosyodemografik özellikleri ve deprem deneyimlerine ilişkin sorulardan oluşan kişisel bilgi formu yer almaktadır. İkinci bölümde ise, katılımcıların deprem stresi ile baş etme stratejilerini belirlemek amacıyla "deprem stresi ile baş etme stratejileri ölçeği" kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından literatürden faydalanarak hazırlanan bu formda bireylere cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, medeni durum, çocuk sahibi olma durumu vb. sosyodemografik özellikleri içeren sorular ile deprem deneyimine ilişkin deprem yaşanan il, deprem esnasında yalnız olup olmama durumu, deprem sonrası yaşanan evin hasar kaydı durumu, göçük altında kalma durumu vb. sorular sorulmuştur.

Deprem Stresi ile Baş Etme Stratejileri Ölçeği: Yöndem ve Eren (2008) tarafından geliştirilen ölçek, bireylerin deprem stresi ile baş etme stratejilerini ölçmektedir. Ölçek, Dini Baş Etme (2-8-9-10-11), Olumlu Yeniden Değerlendirme (5-12-13-14-15-16), Sosyal Destek Arama (1-3-4-6-7) olmak üzere 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Beş maddeden oluşan Dini Baş Etme alt boyutunda "Kendimi Allah'a emanet ederim", "Dua ederek rahatlamaya çalışırım" gibi ifadeler

yer almaktadır. Altı maddeden oluşan Olumlu Yeniden Değerlendirme alt boyutunda “Depremle ilgili bütün olumsuzluklara rağmen mücadele ederim”, “Olanları birer deneyim olarak kabul ederim” gibi ifadeler yer almaktadır. Son alt boyut olan ve beş maddeden oluşan Sosyal Destek Arama alt boyutunda ise “Yaşadıklarımı ailem ya da yakın arkadaşlarımla paylaşıyorum”, “Bu sorunla daha iyi baş edebilen birileriyle konuşurum” gibi ifadeler yer almaktadır. 4'lü Likert tipteki ölçek; Her zaman 4/ Çoğunlukla 3/ Bazen 2/ Hiç 1 şeklinde puanlanmaktadır. Ölçek puanlaması alt boyutlara göre yapılmaktadır. Ölçekten toplam puan hesaplaması yapılmamaktadır. Dini baş etme alt boyutu toplam 5 maddeden oluşmakta ve en düşük 5 en yüksek 20 puan alınabilmektedir. Olumlu yeniden değerlendirme alt boyutu toplam 6 maddeden oluşmakta ve en düşük 6 en yüksek 24 puan alınabilmektedir. Sosyal destek arama alt boyutu toplam 5 maddeden oluşmakta (3. ve 7. madde ters puanlanmaktadır) ve en düşük 5 en yüksek 20 puan alınabilmektedir. Puanların yüksekliği söz konusu baş etme stratejisini daha fazla kullandığını yansıtmaktadır. Yöndem ve Eren (2008) çalışmalarında ölçeğin Cronbach's alpha katsayısını Dini Baş Etme, Olumlu Yeniden Değerlendirme, Sosyal Destek Arama alt boyutları için sırayla $\alpha=0.85$, $\alpha=0.69$ ve $\alpha=0.74$ olarak bildirilmiştir. Bu çalışmada ise Cronbach's alpha güvenilirlik katsayısı alt boyutlar için sırayla $\alpha=0.86$, $\alpha=0.84$ ve $\alpha=0.62$ olarak bulunmuştur.

2.3) Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler IBM SPSS Statistics 20 paket programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Çalışma verileri değerlendirilirken frekans dağılımı (sayı, yüzde) ve tanımlayıcı istatistikler (ortalama, standart sapma) verilmiştir. Sonucun güvenilir olup olmadığına Cronbach's alpha (α) değerine bakılarak karar verilmiştir. Verilerin fark analizine başlamadan önce verilerin normal dağılıp dağılmadığını test etmek için Shapiro-Wilk normallik testi yapılmıştır. Test sonucuna göre p değeri 0.012 olarak hesaplanmış ve bu değer anlamlı olduğundan verilerin normal dağılıp dağılmadığına test sonucundaki çarpıklık ve basıklık değerleri incelenerek karar verilmiştir. Test sonucundaki çarpıklık (0.038) ve basıklık değeri (-0.592) +1.5 ile -1.5 arasında olduğundan verilerin normal dağıldığı kabul edilmiştir (Tabachnick ve Fidell 2013). İki bağımsız örneklemin ortalamalarını karşılaştırmak için, Bağımsız Örneklem t Testi ikiden fazla bağımsız örneklem arasındaki ortalamaları karşılaştırmak için ise One Way ANOVA testi, çoklu grupların ileri analizleri için örneklem sayılarının eşit olduğu durumlarda Tukey, eşit olmadığı durumlarda Bonferroni testi uygulanmıştır (Tukey 1949, Miller 1969). Analizlerde $p<0.05$ anlamlı olarak kabul edilmiştir.

3. BULGULAR

Araştırmanın bulguları aşağıda verilmiştir.

3.1) Deprem Stresi İle Baş Etme Stratejileri Ölçeğine İlişkin Bulgular

Deprem stresi ile baş etme stratejileri ölçeğinin alt boyutlarına ilişkin ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerleri Tablo 1'de verilmiştir. Katılımcıların dini baş etme puan ortalamaları (min:5;Max:20) 15.37 ± 3.70 , olumlu yeniden değerlendirme puan ortalamaları (min:6;Max:24) 18.39 ± 3.81 ve sosyal destek arama puan ortalamaları (min:5;Max:20) 12.75 ± 2.52 olarak bulunmuştur (Tablo 1).

Tablo 1: Deprem Stresi ile Baş Etme Ölçeği Minimum ve Maksimum Puan (Min.P., Max.P.) Ortalama (Ort.) ve Standart Sapma (S.s) değerleri sonuçları
Table 1: Earthquake Stress Coping Scale Minimum and Maximum Score (Min.P., Max.P.), Mean (Ort.) and Standard Deviation (S.s) values results

Deprem Stresi ile Baş Etme Ölçeği	N	Min.P.	Max.P.	Ort.	S.s
Dini Baş Etme	329	5	20	15.37	3.70
Olumlu Yeniden Değerlendirme	329	6	24	18.39	3.81
Sosyal Destek Arama	329	5	20	12.75	2.52

3.2) Sosyodemografik Değişkenlere İlişkin Bulgular

Katılımcıların sosyodemografik değişkenlere göre dağılımları incelendiğinde, %51.7'si kadın, %50.2'si 18-35 yaş aralığında, %51.4'ü üniversite mezunu, %30.4'ü memur olarak görev yapmakta, %71.4'ü gelirlerini orta ve üzeri olarak algılamakta, %66.0'sı evli ve %62.3'ü çocuk sahibi ve %74.2'si şehir merkezinde yaşamaktadır (Tablo 2).

Tablo 2: Katılımcıların sosyodemografik değişkenlere göre dağılımları
Table 2: Distribution of participants according to socio-demographic variables

		N	%
Cinsiyet	Erkek	159	49.3
	Kadın	170	51.7
Yaş Grubu	18-35	165	50.2
	36-49	129	39.2
	50 ve üzeri	35	10.6
Eğitim Durumu	İlkokul mezunu ve daha az	62	18.8
	Lise mezunu	68	20.7
	Üniversite mezunu	169	51.4
	Yüksek lisans mezunu ve daha fazla	30	9.1
Meslek	Ev hanımı	62	18.8
	Öğrenci	24	7.3
	Memur	100	30.4
	İşçi	67	20.4
	Serbest meslek	53	16.1
	Emekli	6	1.8
Algılanan gelir düzeyi	Çalışmıyor	17	5.2
	Düşük	94	28.6
Medeni durum	Orta ve üzeri	235	71.4
	Evli	217	66.0
Çocuk sahibi olma durumu	Bekar	112	34.0
	Evet	205	62.3
Yaşlı/Engelli bakmakla yükümlü olma durumu	Hayır	124	37.7
	Evet	39	11.9
Yerleşim alanı	Hayır	290	88.1
	Şehir	244	74.2
	İlçe	68	20.7
Toplam	Köy	17	5.1
		329	100.0

3.3) Deprem Deneyimine İlişkin Bulgular

Katılımcıların deprem deneyimine ilişkin bilgileri incelendiğinde, depremin yaşandığı illerden en çok katılımcı %25.8 ile Adıyaman'dan, %21.9 ile Hatay'dan ve %16.4 ile de Gaziantep'ten olmuştur. Katılımcıların %73,9'nun ilk afet/deprem deneyimidir. Katılımcıların %90.9'u deprem esnasında yalnız olmadığını belirtmiştir. Katılımcıların %32.5'inin evi hafif hasarlı iken %30.7'sinin evi ağır hasarlıdır (Tablo 3).

Katılımcıların %94.5'i göçük altında kalmadığını, %81.8'i de aile bireylerinden herhangi birinin göçük altında kalmadığını belirtmiştir. Katılımcıların %49.8'i depremde bir yakınını kaybettiğini belirtirken, %50.2'si yakınlarından birini kaybetmediklerini belirtmişlerdir. Deprem sonrasında sosyal yardım ve destek aldığını belirtenler %43.8 iken destek almadıklarını belirtenler %56.2'dir. Katılımcıların %86.0'ı deprem sonrasında psikososyal destek almadığını belirtmiştir. Katılımcıların %32.2'si depremden sonra şehir dışına çıkmış, %27.1'i de akraba evinde kalmıştır (Tablo 3).

Tablo 3: Katılımcıların deprem deneyimine ilişkin bilgiler
Table 3: Information on participants' earthquake experience

		N	%
Deprem yaşadığınız il	Kahramanmaraş	17	5.2
	Hatay	72	21.9
	Elazığ	3	0.9
	Diyarbakır	5	1.5
	Adana	13	4.0
	Osmaniye	48	14.6
	Şanlıurfa	8	2.4
	Adıyaman	85	25.8
	Gaziantep	54	16.4
Bu yaşadığınız ilk afet/deprem deneyimi miydi?	Evet	243	73.9
	Hayır	86	26.1
Deprem esnasında tek miydiniz?	Evet	30	9.1
	Hayır	299	90.9
Depremden sonra evinizde hasar kaydı oldu mu?	Hafif hasar	107	32.5
	Orta hasar	41	12.5
	Ağır hasar	101	30.7
	Evim yıkıldı	46	14.0
	Hasar kaydı yok	34	10.3
Depremde göçük altında kaldınız mı?	Evet	18	5.5
	Hayır	311	94.5
Aile bireylerinizden göçük altında kalan oldu mu?	Evet	60	18.2
	Hayır	269	81.8
Depremde bir yakınınızı kaybettiniz mi?	Evet	164	49.8
	Hayır	165	50.2
Evet ise, Lütfen belirtiniz			
Deprem sonrasında sosyal yardım veya destek aldınız mı?	Evet	144	43.8
	Hayır	185	56.2
Depremden sonra sosyoekonomik destekler size göre yeterli miydi?	Evet	75	22.8
	Hayır	254	77.2
Depremden sonra psikososyal destek aldınız mı?	Evet	46	14.0
	Hayır	283	86.0
Depremden sonra nerde kaldınız?	Kendi evimde	44	13.4
	Akrabalarımın evinde	89	27.1
	Arkadaşlarımın evinde	11	3.3
	Sosyal destek kurumlarının tahsis ettiği yerlerde	40	12.2
	Çadırkentte	39	11.9
	Şehir dışına çıktım	106	32.2
Toplam		329	100.0

3.4) Deprem Stresi ile Baş Etme Stratejileri ve Sosyodemografik Değişkenler Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Bireylerin deprem stresi ile baş etme stratejileri ve sosyodemografik değişkenler arasındaki ilişki bağımsız örneklem t testi ve ANOVA testi ile incelenmiştir. Bireylerin deprem stresi ile baş etme stratejilerinden dini baş etme ile sosyodemografik değişkenler arasındaki ilişki incelendiğinde; dini baş etme alt boyutu puan ortalaması, yaş grubu, medeni durum, çocuk sahibi olma durumu, eğitim durumu ve algılanan gelir durumu değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p < 0.05$). Buna göre 36-49 yaş grubundakilerin puan ortalaması (16.17 ± 3.58), 18-36 yaş grubundakilerin puan ortalamasından (14.84 ± 3.73) daha fazla bulunmuştur. Ek olarak, dini baş etme stratejisi; medeni duruma, çocuk sahibi olma durumuna, eğitim durumuna ve algılanan gelir durumuna göre değişmekte ve evlilerin puan ortalaması (15.88 ± 3.56), bekarların puan ortalamasından (14.40 ± 3.78), çocuk sahibi olanların puan ortalaması (16.00 ± 3.50), çocuk sahibi olmayanların puan ortalamasından (14.34 ± 3.79), ilkökul va daha az eğitim alanların puan ortalaması (17.29 ± 2.43), üniversite ve üstü eğitim alanların puan ortalamasından (14.56 ± 3.49), gelirini düşük olarak algılayanların puan ortalaması (16.59 ± 3.62), orta ve üstü algılayanların puan ortalamasından (14.89 ± 3.62) daha

yüksek bulunmuştur. Dini baş etme alt boyutu puan ortalaması, cinsiyet, yerleşim alanı ve yaşlı/engelli bakımı durumu değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>0.05$) (Tablo 4).

Tablo 4: Bireylerin deprem stresi ile baş etme stratejileri ve sosyodemografik değişkenler arasındaki ilişki (bağımsız örneklem T Testi ve Anova Testi sonuçları)

Table 4: Relationship between individuals' coping strategies with earthquake stress and socio-demographic variables (Independent sample T Test and ANOVA Test results)

	Deprem Stresi ile Baş Etme Stratejileri											
	Dini Baş Etme				Olumlu Yeniden Değerlendirme				Sosyal Destek Arama			
	Ort ± Ss	Test	sd	P	Ort ± Ss	Test	sd	P	Ort ± Ss	Test	sd	P
1.Cinsiyet												
Kadın	15.57±3.48				17.76±3.82				12.91±2.62			
Erkek	15.17±3.92	0.966 ^t	327	0.337	19.07±3.68	-3.158 ^t	327	0.002*	12.58±2.41	1.193 ^t	327	0.232
2.Yaş Grubu												
18-35 yaş	14.84±3.73 ^b				17.81±3.82 ^b		2		12.46±2.71 ^b			
36-49 yaş	16.17±3.58 ^a		2		19.74±3.40 ^a		326		12.92±2.33		2	
50 yaş ve üzeri	15.00±3.58 ^a	4.981 ^F	326	0.007*	16.20±3.54 ^b	17.373 ^F	328	0.000*	13.51±2.10 ^a	2.967 ^F	326	0.053*
			328								328	
3.Medeni Durum												
Evlü	15.88±3.56				18.57±3.92				13.13±2.32			
Bekar	14.40±3.78	3.647 ^t	327	0.001*	18.06±3.57	1.556 ^t	327	0.238	12.02±2.78	3.230 ^t	327	0.000*
4.Eğitim Durumu												
İlkokul												
Mezunu ve Daha Az	17.29±2.43				17.98±3.98				12.80±2.38			
Lise	16.23±3.64		3		18.75±4.53		3		12.14±2.63		3	
Üniversite	14.47±3.82	11.540 ^F	325	0.000*	18.40±3.35	0.435 ^F	325	0.728	12.83±2.50	1.748 ^F	325	0.157
Yüksek lisans ve Daha Fazla	14.56±3.49		328		18.40±4.20		328		12.75±2.60		328	
5.Meslek												
Ev hanımı	17.04±2.95 ^a				18.00±4.19				12.95±2.34			
Öğrenci	14.70±3.91				17.54±4.39				12.05±2.80			
Memur	14.03±3.76 ^b		6		18.33±3.16		6		13.47±2.43 ^b		6	
İşçi	16.26±3.50 ^a	6.709 ^F	322	0.000*	19.29±3.81	1.476 ^F	322	0.186	12.13±2.41	3.963 ^F	322	0.001*
Serbest meslek	14.71±3.58 ^b		328		18.73±3.77		328		12.58±2.45		328	
Emekli	14.33±4.45				16.16±3.12				14.33±2.16 ^a			
Çalışmıyor	17.11±2.86 ^a				17.64±4.88				11.29±2.59			
6.Algılanan Gelir												
Düşük	16.59±3.62				18.91±3.99				12.06±2.46			
Orta ve üzeri	14.89±3.62	3.871 ^t	327	0.000*	18.19±3.77	1.535 ^t	327	0.120	13.03±2.50	-3.157 ^t	327	0.002*
7.Yerleşim Alanı												
Şehir	15.40±3.76		2		18.51±3.92		2		12.65±2.56		2	
İlçe	15.07±3.24	0.633 ^F	326	0.532	17.88±3.46	0.836 ^F	326	0.434	13.16±2.47	1.099 ^F	326	0.334
Köy	16.17±4.48		328		18.82±3.50		328		12.64±2.11		328	
8.Çocuk Sahibi Olma Durumu												
Var	16.00±3.50				18.58±3.84				13.02±2.38			
Yok	14.34±3.79	3.947 ^t	327	0.000*	18.01±3.75	1.153 ^t	327	0.250	12.31±2.70	2.411 ^t	327	0.017*
9.Yaşlı/Engelli Bakımı Durumu												
Evet	16.25±3.09				19.02±3.78				12.89±2.49			
Hayır	15.26±3.76	1.833 ^t	327	0.114	18.31±3.81	1.103	327	0.275	11.74±2.61	-2.593 ^t	327	0.008*

F:One-way ANOVA testi, t:bağımsız örneklem t testi *, $p<0,05$ a,b: grupların ortalamaları arasındaki farklılıkları gösterir (a=en yüksek yüzde).

Bireylerin deprem stresi ile baş etme stratejilerinden olumlu yeniden değerlendirme ile sosyodemografik değişkenler arasındaki ilişki incelendiğinde, olumlu yeniden değerlendirme puan ortalaması, cinsiyet ve yaş grubu değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<0.05$). Buna göre, erkeklerin puan ortalaması (19.07±3.68), kadınların puan ortalamasından (17.76±3.82), 36-49 yaş grubundakilerin puan ortalaması (19.74±3.40), hem 18-35 yaş grubundakilerin puan ortalamasından (17.81±3.82) hem de 50 yaş üzerindeki puan ortalamasından (16.20±3.54) daha yüksek bulunmuştur. Olumlu yeniden değerlendirme alt boyutu puan ortalaması diğer değişkenlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>0.05$) (Tablo 4).

Bireylerin deprem stresi ile baş etme stratejilerinden sosyal destek arama ile sosyodemografik değişkenler arasındaki ilişki incelendiğinde, sosyal destek arama alt boyutu puan ortalaması, yaş grubu, medeni durum, çocuk sahibi olma durumu, meslek, algılanan gelir durumu ve yaşlı/engelli bakımı durumu değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<0.05$). Buna göre, 50 ve üzeri yaştakilerin puan ortalaması (13.51 ± 2.10), 18-35 yaş grubundakilerin puan ortalamasından (12.46 ± 2.71), evlilerin puan ortalaması (13.13 ± 2.32), bekarların puan ortalamasından (12.02 ± 2.78), çocuk sahibi olanların puan ortalaması (13.02 ± 2.38), çocuk sahibi olmayanların puan ortalamasından (12.31 ± 2.70), gelirini orta ve üstü olarak algılayanların puan ortalaması (13.03 ± 2.50), düşük algılayanların puan ortalamasından (12.06 ± 2.46), bir yaşlı ve engelliye bakanların puan ortalaması (12.89 ± 2.49), bir yaşlı ve engelliye bakmayanların puan ortalamasından (11.74 ± 2.61) daha fazla bulunmuştur. Deprem stresi ile baş etme stratejilerinden sosyal destek arama alt boyutu puan ortalaması, cinsiyet, eğitim durumu, yerleşim alanı değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>0.05$) (Tablo 4).

3.5) Deprem Stresi ile Baş Etme Stratejileri ve Deprem Deneyimi Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Bireylerin deprem stresi ile baş etme stratejileri ve deprem deneyimi arasındaki ilişki bağımsız örneklem t testi ve anova testi ile incelenmiştir. Bireylerin deprem stresi ile baş etme stratejilerinden dini baş etme ile deprem deneyimi değişkenleri arasındaki ilişki incelendiğinde, dini baş etme alt boyutu puan ortalaması, bireylerin deprem esnasında yalnız olma durumu, aile bireylerinin göçük altında kalma durumu, deprem sonrası sosyal yardım/destekleri yeterli bulma durumu ve deprem sonrası kalınan yer değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<0.05$). Buna göre, deprem esnasında evde yalnız olmayanların puan ortalaması (15.52 ± 3.67) yalnız olanların puan ortalamasından (13.90 ± 3.69), aile bireyleri göçük altında kalanların puan ortalaması (16.69 ± 3.33) kalmayanların puan ortalamasından (15.10 ± 3.72), deprem sonrası sosyo ekonomik destekleri yeterli bulanların puan ortalaması (16.42 ± 3.62) yeterli bulmayanların puan ortalamasından (15.07 ± 3.67) ve deprem sonrasında akraba evinde kalanların puan ortalaması (16.29 ± 2.92) şehir dışına çıkanların puan ortalamasından (14.52 ± 3.77) daha fazla bulunmuştur. Dini baş etme alt boyutu puan ortalamaları deprem deneyimine ait diğer değişkenlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>0.05$) (Tablo 5).

Bireylerin deprem stresi ile baş etme stratejilerinden olumlu yeniden değerlendirme ile deprem deneyimi değişkenleri arasındaki ilişki incelendiğinde; olumlu yeniden değerlendirme alt boyutu puan ortalaması, deprem yaşanan il, aile bireylerinin göçük altında kalma durumu, deprem sonrası sosyo-ekonomik destekleri yeterli bulma durumu, psikososyal destek alma durumu ve deprem sonrası kalınan yer değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<0.05$). Buna göre Şanlıurfa'da deprem yaşayanların puan ortalaması (22.50 ± 2.39) Kahramanmaraş (13.00 ± 2.87), Adıyaman (17.89 ± 3.99), Gaziantep (18.77 ± 3.37) ve Hatay (17.79 ± 4.00)'da deprem yaşayanların puan ortalamasından; aile bireyleri göçük altında kalanların puan ortalaması (19.31 ± 3.86) göçük altında kalmayanların puan ortalamasından (18.19 ± 3.77); deprem sonrası sosyo-ekonomik destekleri yeterli bulanların puan ortalaması (19.58 ± 3.32) yeterli bulmayanların puan ortalamasından (18.04 ± 3.88); psiko-sosyal destek alanların puan ortalaması (18.60 ± 3.80) almayanların puan ortalamasından (17.13 ± 3.66); deprem sonrasında kendi evinde kalanların puan ortalaması (20.29 ± 3.20) sosyal destek kurumlarının tahsis ettiği yerlerde kalanların puan ortalamasından (17.05 ± 4.11), çadırkentte yaşayanların puan ortalamasından (17.92 ± 3.83) ve şehir dışına çıkanların puan ortalamasından (17.66 ± 3.64) daha fazla bulunmuştur. Olumlu yeniden değerlendirme alt boyutu puan ortalaması, deprem deneyimine ait diğer değişkenlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>0.05$) (Tablo 5).

Tablo 5: Bireylerin deprem stresi ile baş etme stratejileri ve deprem deneyimi değişkenleri arasındaki ilişki (Bağımsız örneklem T Testi ve Anova Testi sonuçları)

Table 5: Relationship between individuals' strategies to cope with earthquake stress and earthquake experience variables (Independent sample T Test and ANOVA Test results)

	Deprem Stresi ile Baş Etme Stratejileri											
	Dini Baş Etme				Olumlu Yeniden Değerlendirme				Sosyal Destek Arama			
	Ort ± Ss	Test	sd	P	Ort ± Ss	Test	sd	P	Ort ± Ss	Test	sd	P
1. Deprem yaşanan il												
Kahramanmaraş	14.88±2.49				17.70±3.34 ^b				13.00±2.87			
Diyarbakır	14.20±3.56				19.20±3.70				14.00±1.57			
Adana	14.61±2.75				18.46±3.82				13.15±1.59			
Osmaniye	15.20±3.88				19.14±3.63				12.14±2.58			
Şanlıurfa	18.12±3.35	1.153 ^F	9	0.325	22.50±2.39 ^a	1.857 ^F	9	0.058*	13.12±1.80	1.170 ^F	9	0.314
Adıyaman	16.01±3.98		319		17.89±3.99 ^b		319		12.61±2.45		319	
Gaziantep	15.24±3.08		328		18.77±3.37 ^b		328		13.38±2.31		328	
Malatya	14.41±4.52				18.75±3.96				12.62±2.99			
Hatay	15.18±3.75				17.79±4.00 ^b				12.56±2.66			
Elazığ	16.00±2.64				17.00±3.46				14.66±1.52			
2. Deprem deneyiminin ilk kez yaşanma durumu												
Evet	15.51±3.73				18.32±3.85				12.75±2.49			
Hayır	14.98±3.61	2.160 ^t	327	0.248	18.61±3.71	-0.627 ^t	327	0.531	12.76±2.65	-0.045 ^t	327	0.965
3. Deprem esnasında yalnız olma durumu												
Evet	13.90±3.69				18.26±3.43				12.40±2.11			
Hayır	15.52±3.67	-2.300 ^t	327	0.028*	18.41±3.85	-0.217 ^t	327	0.829	12.79±2.56	-0.951 ^t	327	0.348
4. Hasar kaydı durumu												
Hafif hasar	15.30±3.95				18.88±3.48				12.81±2.43			
Orta hasar	15.78±3.35		4		18.63±3.94		4		13.58±2.26 ^a		4	
Ağır hasar	15.06±3.73	2.219 ^F	324	0.067	17.49±4.05	2.115 ^F	324	0.079	12.22±2.93 ^b	2.619 ^F	324	0.035*
Evim yıkıldı	14.71±3.48		328		18.82±3.68		328		13.17±2.19		328	
Hasar kaydı yok	16.94±3.17				18.67±3.89				12.58±1.92			
5. Depremde göçük altında kalma durumu												
Evet	15.66±3.80				18.22±3.85				12.83±1.97			
Hayır	15.36±3.70	0.329 ^t	327	0.745	18.40±3.81	-0.199 ^t	327	0.844	12.75±2.56	0.166 ^t	327	0.870
6. Aile bireylerinin göçük altında kalma durumu												
Evet	16.63±3.33				19.31±3.86				12.31±2.28			
Hayır	15.10±3.72	3.149 ^t	327	0.002*	18.19±3.77	2.042 ^t	327	0.039*	12.85±2.57	-1.613 ^t	327	0.110
7. Depremde bir yakını kaybetme durumu												
Evet	15.75±3.58				18.19±4.19				12.42±2.64			
Hayır	15.00±3.79	1.844 ^t	327	0.066	18.60±3.38	-0.962 ^t	327	0.337	13.08±2.36	-2.375 ^t	327	0.018*
8. Deprem sonrası sosyal yardım veya destek alma durumu												
Evet	15.56±3.83				18.67±3.71				12.91±2.72			
Hayır	15.23±3.59	0.812 ^t	327	0.414	18.18±3.88	1.163 ^t	327	0.248	12.63±2.36	0.994 ^t	327	0.321
9. Depremden sonra sosyoekonomik destekleri yeterli görme												
Evet	16.42±3.62				19.58±3.32				13.25±2.59			
Hayır	15.07±3.67	2.839 ^t	327	0.005*	18.04±3.88	3.388 ^t	327	0.001*	12.61±2.49	1.902 ^t	327	0.060*
10. Depremden sonra psikososyal destek alma durumu												
Evet	15.32±3.77				18.60±3.80				12.93±2.83			
Hayır	15.38±3.69	-0.106 ^t	327	0.917	17.13±3.66	-2.449 ^t	327	0.014*	12.72±2.47	0.514 ^t	327	0.643
11. Depremden sonra kalınan yer												
Kendi evimde	15.88±3.76				20.29±3.20 ^a				13.29±1.94			
Akrabalarımın evinde	16.29±2.92 ^a				19.00±3.83				12.69±2.58			
Arkadaşlarımın evinde	14.00±3.16				19.63±2.76				12.90±2.62			
Sosyal destek kurumlarının tahsis ettiği yerlerde	14.40±4.05	4.046 ^F	5	0.001*	17.05±4.11 ^b	5.062 ^F	5	0.000*	12.57±2.36	0.850 ^F	5	0.515
Çadır kentte	16.43±4.10		323		17.92±3.83 ^b		323		12.20±2.83		323	
Şehir dışına çıktım	14.52±3.77 ^b		328		17.66±3.64 ^b		328		12.83±2.63		328	

F:One-way ANOVA testi, t:bağımsız örneklem t testi *:p<0,05 a,b: grupların ortalamaları arasındaki farklılıkları gösterir (a=en yüksek yüzde).

Bireylerin deprem stresi ile baş etme stratejilerinden sosyal destek arama ile deprem deneyimi değişkenleri arasındaki ilişki incelendiğinde, sosyal destek arama alt boyutu puan ortalaması, deprem sonrasında evde hasar kaydı olma durumu, depremde bir yakını kaybetme durumu ve deprem sonrası sosyal yardım/destekleri yeterli bulma durumu değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir (p<0.05). Buna göre, deprem sonrasında evinde orta

hasar olanların puan ortalaması (13.58±2.26), ağır hasar olanların puan ortalamasından (12.22±2.93), depremde yakınıni kaybetmeyenlerin puan ortalaması (13.08±2.36) kaybedenlerin puan ortalamasından (12.42±2.64), deprem sonrası sosyo-ekonomik destekleri yeterli bulanların puan ortalaması (13.25±2.59) yeterli bulmayanların puan ortalamasından (12.61±2.49) daha fazla bulunmuştur. Sosyal destek arama alt boyutu puan ortalaması, deprem deneyimine ait diğer değişkenlere göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>0.05$) (Tablo 5).

4. TARTIŞMA

Ülkemizi derinden sarsan 6 Şubat Kahramanmaraş Depremlerinden doğrudan etkilenmiş olan bireylerin başa çıkma stratejileri olarak dini baş etme, olumlu yeniden değerlendirme ve sosyal destek arama stratejilerinin üçünü de kullandıkları görülmektedir. Katılımcıların aldığı ortalama puanlar ve maksimum değerler dikkate alındığında, dini baş etme ve olumlu değerlendirme puan ortalamalarının oldukça yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Sosyal destek arama puan ortalaması da nispeten yüksek olmasına rağmen diğer alt boyutlara göre daha düşüktür.

Araştırma sonuçları literatürle uyumlu olarak, afet gibi stresli ve sıkıntılı olaylarda bireylerin stresle mücadelede dinî başa çıkma tutumları kullanabildiğini göstermektedir. Kula (2002)'nin de çalışmasında bahsettiği gibi afetler, hastalık, ölüm gibi olaylarla başa çıkmada din, önemli bir "başa çıkma" aracı olarak kullanılmaktadır. Kahramanmaraş depremini yaşayan bireylerle yürütülen iki farklı çalışmada da dini baş etme alt boyutu puan ortalamaları yüksek bulunmuştur (Tosun 2023, Aloğlu ve Güllü 2024). Uğur ve diğ. (2021)'in çalışmasında da dini baş etme ve olumlu yeniden değerlendirme puan ortalamaları sosyal destek arama puan ortalamasına göre daha yüksektir. Baş etme yöntemi olarak dinî inançlar, zor yaşam olayları karşısında insanlara sığınılacak bir liman olabilmekte ve o an yaşanan çaresizlik ve korku duygularına dayanma gücünü artırabilmektedir. Eğer birey kendisini seven ve koruyacak bir güce inanıyorsa bu algıları, yaşadığı olayla başa çıkmasına yardım edebilmektedir (Güler 2010). Stresle başa çıkmada dini başa çıkmanın etkili olmasında, kader anlayışının da etkili olabileceği düşünülmektedir. Ölçek sorularında yer alan "Ölümden kaçılmaz diye düşünürüm" ve "Alın yazısına ve bunun değişmeyeceğine inanırım" ifadeleri tam olarak da kader inancıyla örtüşmektedir. Zira kader inancı önemli ölçüde psikoterapik işlevselliği olan tevekkül, ümit etme, Allah'ın takdirine rıza gösterme ve stresli durumlarda Allah'a sığınma gibi aktiviteleri içinde barındıran bir olgudur. Dinî başa çıkma bireyin doğasında olan bir gerçekliktir. Fakat, Başgöl ve Biray (2023)'ün kadınların deprem stresi ile baş etme stratejilerini inceledikleri araştırmada kadınların kullandıkları stratejiler sırayla olumlu yeniden değerlendirme, sosyal destek arama ve dini baş etme olarak saptanmıştır. Bu farklılığın nedeninin örneklem farklılığından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

Yaşanılan olumsuz bir olayın olumlu taraflarına odaklanma düşüncesi olarak ele aldığımız olumlu yeniden değerlendirmenin deprem stresi ile başa çıkmayı kolaylaştırdığı düşünülmektedir. Ölçek sorularında yer alan "Olumlu düşünmeye çalışırım" ve "Yaşam hakkında daha iyimser olmaya çalışırım" ifadeleri katılımcılarda yaşanan olayla ilgili olumlu anlamlar yaratma, umut, iyi oluş gibi pozitif kaynakların varlığına işaret etmektedir. Olumlu yeniden değerlendirme literatürde yaygın olarak gözlenen ve genellikle psikolojik iyilik hali ile ilişkilendirilen bir boyuttur. Problemin varlığını kabul edip aklıdan çıkarma çabaları başlangıçta duygu odaklı yaklaşımlardan uzaklaşma olarak adlandırılmıştır. Fakat stres kaynağını değiştirmenin mümkün olmadığı deprem gibi durumlarda bilişsel olarak uzaklaşma olumlu etki yaratabilmektedir (Folkman ve Lazarus 1980). Sosyal destek arama baş etme stratejisi de literatürde duygu odaklı olarak ele alınan bir baş etme yaklaşımı olarak geçse de daha çok olumlu psikolojik sonuçlar ve iyilik hali ile ilişkilendirilmektedir (Demirel ve Yücel 2017, Abay ve Abay Çelik 2023). Sosyal destek, kişinin başa çıkma sürecini olumlu etkileyen bir süreç olmasına rağmen bu çalışmada din ve olumlu yeniden değerlendirme baş etme stratejilerine göre ölçek puan ortalamasının daha düşük olması depremin büyüklüğü ile ilişkilendirilebilir. Birçok kişinin aile, akraba ve arkadaşlarından çok sayıda kayıp yaşaması, sosyal desteğe

ulaşım imkânlarının zorlaşması gibi nedenlerden dolayı sosyal destek arama baş etme stratejisi diğerlerine göre görece daha az kullanılmış olabilir.

Deprem stresi ile baş etme yollarının hangi sosyodemografik değişkenlerle ilişkili olduğu incelendiğinde, yaş, cinsiyet, medeni durum vb. değişkenler karşımıza çıkmaktadır. Özellikle yaş değişkeni deprem stresi ile baş etmenin üç alt boyutu için de anlamlı bulunmuştur. 36- 49 yaş aralığındaki bireyler daha çok dini baş etme ve olumlu yeniden değerlendirme baş etme stratejilerini kullanırken; 50 yaş ve üzeri bireyler sosyal destek arama baş etme stratejisini kullanmaktadır. Başka bir ifade ile yaş ilerledikçe sosyal destek arama baş etme yöntemi daha fazla kullanılmaktadır. Yaş değişkenini inceleyen çalışmalarda, olumlu yeniden değerlendirmenin yetişkinlikte ve geç yetişkinlikte daha sık yapıldığı görülmektedir. Yaşın ilerlemesiyle birlikte olumsuz olaylara karşı farklı bakış açıları ile bakabilme yeteneğinin geliştiği ve zorlu deneyimlerle daha kolay başa çıkılabildiği bilinmektedir (Gross 2001, Garnefski ve Kraaij 2006). Yaş ilerledikçe özellikle 65 yaşından sonra, sosyal destek eksikliğinin mortalite riskini arttırdığı bilinirken, yeterli sosyal desteğin de yaşam doyumunda artma ve sağlıklı yaşam davranışı geliştirmede etkili olduğu bilinmektedir (Dhar 2001, Baran ve diğ. 2007). Bu açıdan düşünüldüğünde, deprem stresi ile baş etme de yetişkinlikte kullanılan olumlu yeniden değerlendirme baş etme yöntemi yaş ilerledikçe yerini sosyal destek arama baş etme yöntemine bırakmaktadır.

Cinsiyet ve medeni durum değişkenleri incelendiğinde, erkeklerin kadınlara göre daha fazla olumlu yeniden değerlendirme baş etme stratejini kullandıkları, evlilerin de bekrlara göre göre dini baş etme ve sosyal destek arama baş etme stratejilerini daha fazla kullandıkları bulunmuştur. Araştırma sonuçlarına paralel olarak, Erdoğan ve Aksoy (2020)'nin çalışmasında da olumlu yeniden değerlendirme puanının cinsiyete göre, dini baş etme puanının da medeni durum değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği belirtilmiştir. Fakat araştırma sonuçlarının aksine Başgl ve Biray (2023)'n çalışmasında baş etme stratejileri puan ortalamaları medeni durum değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Literatürde, deprem gibi afetlerden sonra kadınlara göre daha fazla psikolojik sıkıntılar yaşadıkları belirtilmiştir (Aksaray ve diğ. 2006, Bradshaw 2004, Uğur ve diğ. 2021).

Araştırmada, bir yaşlı ya da engelliye bakmakta olanların, olmayanlara göre daha fazla sosyal destek arama baş etme stratejini kullandıkları görülmüştür. Deprem gibi büyük bir felaketin ardından yaşanan travmayla baş etmek insanlar için duygusal ve psikolojik açıdan zaten zor iken, yaşlı ya da engelli bir bireye bakım verme sorumluluğu da eklenince baş etmesi g bir durumla karşı karşıya gelmektedir. Bu nedenle sosyal destek arama baş etme yöntemini kullanmak bu durumla mücadele eden bireyler açısından işlevseldir. Bunun yanında bireylerin yaşadığı deprem deneyimi de baş etme stratejileri ile ilişkili olabilmektedir. Örneğin deprem yaşanılan yer, evde yalnız olma durumu, herhangi bir yakını kaybetme gibi değişkenler depremle baş etme stratejilerini değiştirebilmektedir. Buna göre, şanlıurfa'da deprem yaşayanların Kahramanmaraş, Adıyaman, Gaziantep ve Hatay'da deprem yaşayanlara göre daha fazla olumlu yeniden değerlendirme baş etme stratejisi kullandığı görülmüştür. Bu durumun nedeni şanlıurfa'da depremin etkilerinin Kahramanmaraş, Adıyaman, Gaziantep ve Hatay'a göre daha az görülmesi olabilir. şanlıurfa'da depreme yakalananlar diğer illerdeki can ve mal kaybıyla kendi deneyimlerini karşılaştırıyor ve olumlu değerlendirmeyi baş etme mekanizması olarak kullanıyorlar şeklinde yorumlanabilir.

Deprem esnasında evde yalnız olmayanlar, yalnız olanlara göre daha fazla dini baş etme stratejisi kullanmaktadır. Bunun nedeni depreme evde tek başına yakalanmadığı için şükrederek deprem stresi ile baş etmek olabilir. Benzer şekilde aile bireyleri göçük altında kalanlar kalmayanlara göre daha fazla dini baş etme ve olumlu yeniden değerlendirme baş etme strateji kullanmaktadır. Araştırma sonuçlarına benzer şekilde, literatürdeki birçok çalışmada, afet gibi travmatik olayların yarattığı zorluklarla başa ıkımda ve afeti anlamlandırmada dini inanç ve davranışların yoğun olarak kullanıldığı sonucu tespit edilmiştir (Kula 2002, Yıldırım 2021, Bala 2021). Depremde herhangi bir yakını kaybetmeyenler,

kaybedenlere göre daha fazla sosyal destek arama baş etme stratejini kullanmaktadır. Araştırma sonuçlarına paralel olarak Başgöl ve Biray (2023)'in çalışmasında da ölçek puan ortalamaları, yakınlarında can kaybı olanlar değişkenine göre farklılaşmaktadır. Başka bir araştırmada da benzer şekilde depremde birinci derece akraba kaybı olan öğrencilerin dini baş etme ve sosyal destek arama alt boyutu puan ortalamalarının anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmüştür (Aloğlu ve Güllü 2024). Depremde birinci derece yakınlarını kaybetmiş olmak üzüntüyü artırarak olumlu düşünmeyi sınırlandırmış olabilir.

Deprem sonrası yapılan müdahaleler, özellikle sosyoekonomik ve psikososyal destekler, deprem stresi ile baş etme yollarını etkilemektedir. Buna göre, deprem sonrasındaki sosyoekonomik destekleri yeterli bulanlar, yeterli bulmayanlara göre tüm baş etme stratejilerini kullanmakla beraber en çok dini baş etme stratejisini kullanmaktadır. İnsanların buldukları durumları daha da geliştirme ümitleri ya da elindekileri kaybetme korkusu onları bilişsel çabaya ve dış yardım arama yoluna sevk etmiş olabilir. Literatürde deprem stresi ile başa çıkmada toplumsal dayanışmanın önemli bir faktör olduğu belirtilmektedir. Deprem sonrası yapılan yardımlar, destekler ve dayanışma insanlara yalnız olmadıklarını hissettirmektedir (Topuz 2003, Bala 2021). Bunun yanında, deprem sonrası psikososyal destek alanların olumlu yeniden değerlendirme baş etme stratejisini daha fazla kullanmaları da bu desteğin deprem yaşayan bireyler üzerindeki etkisinin olumlu olduğu düşünülmektedir. Son olarak, deprem sonrasında akraba evinde kalanlar; şehir dışına çıkanlara göre daha fazla dini baş etme stratejisi kullanmakta iken deprem sonrası kendi evinde kalanlar; sosyal destek kurumlarının tahsis ettiği yerde kalanlara, çadır kentte kalanlara ve şehir dışına çıkanlara göre daha fazla olumlu yeniden değerlendirme baş etme stratejisi kullanmaktadır. Bu sonuçtan yola çıkarak başlarına gelen deprem felaketinden sonra bireylerin var olan koşullar içerisinde dini baş etme ve olumlu yeniden değerlendirme baş etme yöntemlerini kullanarak deprem stresi ile başa çıkmaya çalıştıkları söylenebilir.

5. SONUÇ

Asrın felaketi olarak kayıtlara geçen Kahramanmaraş depremleri, yaşandığı bölgede sadece can ve mal kaybına neden olmakla kalmayıp toplumun genelinde duygusal ve psikolojik olarak da derin izler bırakmıştır. Araştırmaya katılan depremzedelerin deprem stresi ile çok yoğun bir şekilde karşı karşıya kaldığı bilinmektedir. Bu stres karşısında bireylerin kullandığı baş etme stratejilerini belirlemek amacıyla yürütülen bu çalışmada, dini baş etme, olumlu yeniden değerlendirme ve sosyal destek arama stratejilerinin üçünün de kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bireylerin deprem stresi ile baş etme stratejileri, yaş, cinsiyet, medeni durum gibi demografik değişkenlere, deprem anında ve deprem sonrasında yaşadıkları deneyimlere göre değişmektedir.

Deprem bölgesinde yer alan ve sıklıkla deprem olan ülkemizde, yukarıda bahsedilen sonuçlardan da yola çıkarak; toplumun psikososyal sağlığının korunabilmesi için insanların deprem konusunda farkındalıklarının artırılması önem arz etmektedir. Hem deprem öncesi hem de deprem sonrası yapılan eğitim çalışmalarında bireylerin ruhsal açıdan daha güçlü olmalarını sağlamak için stres ile baş etme stratejilerinin bireylere öğretilmesi önerilmektedir. Yaşanan deprem psikolojik ve sosyal destek ihtiyacını göz önüne sermektedir. Deprem sonrası psikososyal destek alanların olumlu yeniden değerlendirme baş etme stratejisini daha fazla kullandığı sonucundan da yola çıkarak depremzedelerle yapılan psiko-sosyal destek çalışmalarının artırılması ve multidisipliner bir ekiple çalışmaların yürütülmesi işlevsel olabilir.

Sonuç olarak araştırmadan elde edilen bulgular deprem gibi doğal afetlerden sonra depremi doğrudan yaşamış kişilerin deprem stresi ile baş etmede hangi yolları kullandıklarını belirlemeye yöneliktir. Araştırmadaki örneklemin görece küçük olması elde edilen bulguların genellenebilirliğini etkilemektedir. Bununla birlikte, Lazarus (1976)'nın vurguladığı gibi stresli bir durumun farklı aşamalarında (deprem öncesinde ve depremden hemen sonra) baş etme stratejileri farklılık gösterebilir. Bu nedenle, araştırma sonuçları bireylerin deprem sonrasındaki

başta çıkma stratejileriyle sınırlıdır. Dolayısıyla, araştırmada elde edilen bulgular depreme özgü baş etme stratejilerini yansıtmakta olup, bir kişilik özelliği olarak tercih edilen baş etme yöntemlerinden ayrı tutulması işlevsel olacaktır.

TEŞEKKÜR

Çalışmanın tamamlanmasına katkı sağlayan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Aile Sosyal Destek Görevlilerine teşekkür ederiz.

KAYNAKLAR

Abay A.Z., Abay Çelik Z.E., 2023. Deprem Sonrası Ortaya Çıkan Sorunlar ve Sosyal Destek Ağlarının Rolü, *Sosyolojik Bağlam*, 4(1), 91-100, <https://doi.org/10.52108/2757-5942.4.1.7>.

Aksaray G., Kortan G., Erkaya H., Yenilmez Ç., Kaptanoğlu C., 2006. Gender differences in psychological effect of the August 1999 earthquake in Turkey, *Nordic journal of psychiatry*, 60(5), 387-391.

Alkan N.U., 1999. 1995 Dinar Depremi, *Türk Psikoloji Bülteni*, 5(14), 59-60.

Aloğlu N., Güllü A., 2024. 2023 Kahramanmaraş Merkezli Depremleri Yaşamış Olan Hemşirelik Öğrencilerinin Deprem Stresi ile Başetme Stratejilerinin İncelenmesi, *Eurasian JHS*, 7(2): 75-83.

Altunışık R., Coşkun R., Bayraktaroğlu S., Yıldırım E., 2005. Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: SPSS uygulamalı, 4. basım.

Ayten A., Sağır Z., 2014. Dindarlık, Dinî Başta Çıkma ve Depresyon İlişkisi: Suriyeli Sığınmacılar Üzerine Bir Araştırma, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 47, 5-18, <https://doi.org/10.15370/muifd.86222>.

Bala M.B., 2021. Deprem Yaşayan Bireylerde Dini Başta Çıkma (2011 Van Depremi Örneği), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Baran G.A., Kalinkara V., Aral N., Akın G., Baran G., Özkan Y., 2007. Farklı sosyoekonomik düzeydeki yaşlıların gündelik yaşamdan tatmin düzeyleri: Ankara kentsel kesit örneği, *Turkish Journal of Geriatrics*, 10(1), 10-18.

Başgöl Ş., Biray Y., 2023. Kadınların Deprem Stresi ile Baş Etme Stratejileri ve Etkileyen Faktörler, 2. Uluslararası Avrasya Sağlık Bilimleri Kongresi 15-16 Haziran / June 2023.

Bedirli B., 2014. Deprem Travmasının Kronik Psikolojik Etkileri: Düzce Depremi'nden 14 Yıl Sonra Travma Sonrası Stres ve Depresyon Belirtilerinin Yaygınlığı ve İlişkili Risk Faktörleri, Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, İstanbul.

Bradshaw S., 2004. Socio-economic impacts of natural disasters: a gender analysis, *CEPAL*, 32, 10-49.

Carver C.S., Scheier M.F., 1994. Situational coping and coping dispositions in a stressful transaction, *Journal of Personality and Social Psychology*, 66(1),184-195.

Ceyhan E., Ceyhan A.A., 2006. 1999 Marmara bölgesi depremlerini yaşayan üniversite öğrencileri üzerinde depremin uzun dönemli sonuçları, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 197-212.

Demirel Y., Yücel M., 2017. Sosyal destek ve psikolojik güçlendirmenin duygusal tükenmişlik üzerine etkisi, *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(1), 310-321.

Dhar H.L., 2001. Gender, aging, health and society, *J Assoc Physicians India*, 49, 1012-1020.

Erdoğan C.N., Aksoy N.Ö., 2020. Deprem Stresi ile Baş Etme Stratejileri (Balıkesir Karesi İlçesi Paşaalanı Mahallesi Örneği), *Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 3(2), 88-103.

Folkman S., Lazarus R.S., 1980. An Analysis Of Coping in a Middle-Aged Community Sample, *Journal of Health and Social Behavior*, 219-239.

Garnefski N., Kraaij V., 2006. Relationships between cognitive emotion regulation strategies and depressive symptoms: A comparative study of five specific samples, *Personality and Individual Differences*, 40(8), 1659-1669.

Gross J.J., 2001. Emotion Regulation in Adulthood: Timing Is Everything. *Current Directions in Psychological Science*, 10, 214-219, <http://dx.doi.org/10.1111/1467-8721.00152>.

Güler Ö., 2010. Dini İnanç ve Psikolojik Sağlık İlişisine Dair Bir Değerlendirme, *Toplum Bilimleri Dergisi*, 4(8), 95-105.

Hair J.F.J., Anderson R.E., Tatham R.L., Black W.C., 1998. Multivariate Data Analysis, 5th edn, Prentice Hall, Upper Saddle River.

İşçi C., 2008. Deprem Nedir ve Nasıl Korunuz? *Journal of Yasar University*, 3(9), 959-983.

Kara D., 2009. Eğitim-öğretim yaşantısında stres yaratan faktörler ve aile özelliklerine göre öğrencilerin stresle başa çıkma davranışlarının incelenmesi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22, 255-263.

Karaca S., Aşkın R., 1995. Depresyonla Başa çıkma Ölçeği: Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması, *Düşünen Adam Dergisi*, 8(3), 24-30.

Karakuş U., 2013. Depremi Yaşamış ve Yaşamamış Öğrencilerin Deprem Algılarının, Metafor Analizi İle İncelenmesi, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 18(29), 97-116.

Kula N., 2002. Deprem ve Dini Başa Çıkma, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 234-255.

Lazarus R.S., 1976. Stress and Adjustment: Patterns of Adjustment (3.ed.), McGraw-Hill Book.

Miller R.G., 1969. Simultaneous statistical inference, New York: McGraw-Hill.

Nakajima Ş., 2012. Deprem ve Sonrası Psikolojisi, *Okmeydanı Tıp Dergisi*, 28(2), 150-155. <http://dx.doi.org/10.5222/otd.suppl.2012.150>.

Öztürk M.O., Uluşahin N.A., 2016. Ruh sağlığı ve bozuklukları, Ankara: Bayt, Miki Matbaacılık ve Nobel Tıp Kitapevleri.

Pargament K.I., Ensing D.S., Falgout K., Olsen H., Reilly B., Van Haitsma K., Warren R., 1990. God help me:(!): Religious coping efforts as predictors of the outcomes to significant negative life events, *American journal of community psychology*, 18, 793-824.

Tabachnick B.G., Fidell L.S., 2013. Using Multivariate Statistics (sixth ed.), Pearson, Boston.

Topal A.B., 2022. Ege Denizi Depremi'ni Yaşamış Kişilerde Travma Sonrası Stres Bozukluğu Düzeyinin Travma Sonrası Büyüme ve Stresle Başa Çıkma Tarzları ile İlişkisi, Yakın Doğu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Klinik Psikoloji Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Toprak A.G., 2023. Depremzedelerde Travma Sonrası Stres Bozukluğu ve Baş Etme Yöntemleri, Erişim adresi: <https://www.acibademhemsirelik.com/depremedelerde-travma-sonrasi-stres-bozuklugu-ve-bas-etme-yontemleri/>.

Topuz İ., 2003. Dini Gelişim Seviyeleri ile Dini Başa Çıkma Tutumları Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Din Psikolojisi Bölümü, Doktora Tezi.

Tosun M., 2023. Deprem Deneyimi Yaşamış Bireylerde Dini Başa Çıkma, Academy 1st International Conference on Earthquake Studies May 21, 2023 Istanbul Conference Book Academy Global Publishing House.

Truxillo D.M., Cadiz D.M., Rineer J.R., Zaniboni S., Fraccaroli F., 2012. A lifespan perspective on job design: Fitting the job and the worker to promote job satisfaction, engagement, and performance, *Organizational Psychology Review*, 2(4), 340- 360.

Tukey J.W., 1949. Comparing individual means in the analyses of variance, *Biometrics*, 5, 99-114.

TÜBİTAK, 2023. Deprem Araştırmaları Sanal Konferansı, Erişim adresi: https://tubitak.gov.tr/sites/default/files/26720/deprem_arastirmalari_sanal_konferansi_proje_ozetleri.pdf.

Uğur K., Kartal F., Mete B., Tamam L., Demirkol M.E., 2021. Deprem Sonrası Akut Stres Bozukluğu Olanlarda Travma Esnasındaki Çözülmenin, Anksiyete Düzeyi, Algılanan Stres, Anksiyete Duyarlılığı ve Deprem Stresiyle Baş Etme ile İlişkisi, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 32(4), 253-260.

Yıldırım M., 2021. Meaning in Life, Religious Coping, and Loneliness During the Coronavirus Health Crisis in Turkey. *Journal of Religion and Health*, 1-15.

Yöndem Z.D., Eren A., 2008. Deprem Stresi İle Baş Etme Stratejileri Ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(30), 60-75.

ARAŞTIRMA VERİSİ (*Research Data*)

Bu araştırmanın verisini ve örneklem grubunu afetin etkilediği 10 bölgede (Kahramanmaraş, Diyarbakır, Adana, Osmaniye, Şanlıurfa, Adıyaman, Gaziantep, Malatya, Hatay, Elâzığ) ikamet eden, depremden doğrudan etkilenmiş bireyler oluşturmaktadır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI / İLİŞKİSİ (*Conflict of Interest / Relationship*)

Araştırma kapsamında herhangi bir kişiyle ve/veya kurumla çıkar çatışması/ilişkisi bulunmamaktadır.

YAZARLARIN KATKI ORANI BEYANI (*Author Contributions*)

- Çalışmanın tasarlanması (*Designing of the study*): O.H., D.D.E.
- Literatür araştırması (*Literature research*): D.D.E., O.H.
- Saha çalışması, veri temini/derleme (*Fieldwork, collection/compilation of data*): E.A, S.K.
- Verilerin işlenmesi/analiz edilmesi (*Processing/analysis of data*): D.D.E., O.H.
- Şekil/Tablo/Yazılım hazırlanması (*Preparation of figures/tables/software*): D.D.E., O.H.
- Bulguların yorumlanması (*Interpretation of findings*): D.D.E., O.H.
- Makale yazımı, düzenleme, kontrol (*Writing, editing and checking of manuscript*): D.D.E., O.H.

ETİK KURUL İZİNİ (*Ethics Committee Approval*)

Hacettepe Üniversitesi'nin E-35853172-900-00002955916 sayı ve 11.07.2023 tarihli Etik Kurul onayı ile izni alınmıştır.